
Література

- 1.Віллем Жан-Поль. Європа та релігії. Ставки ХХІ-го століття / Жан-Поль Віллем; [пер. з фр. Д. Каратеев]. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2006. – 331с.
- 2.Кін Джон Громадянське суспільство. Старі образи, нове бачення / Джон Кін; [пер. з англ.]. – К.: «К.І.С.» «АНОД», 2000. – 267с.
- 3.Колодій А. Исторична еволюція громадянського суспільства та уявлень про нього (формування ідеалу) / Антоніна Колодій // Незалежний культурологічний часопис І. – 2001. – Число 21. – С. 6-33
- 4.Концепція громадянської освіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: library.kr.ua/women.html/pgovuiindx.html
- 5.Чи довіряєте Ви Церкві? (динаміка, 2000-2013) /соціологічні опитування // Сайт Українського центру економічних і політичних досліджень іменні Олександра Разумкова. – Режим доступу: www.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=83

Summary

Protsuk R. Christianity Significance over Forming of Ukrainian Youth Civil Culture. Christian influence over Ukrainian youth civil culture forming has been considered. Analysis of civil culture role within civil society structure has been performed, as well as there were found out factors, influencing civil culture process formation. There has been established that Christian churches, as social institutions, possess the highest degree of social promotion, and are capable of setting up values close to the virtues of the civil society, as well as churches could act as considerable factor of Ukrainian youth civil culture forming. The article researches European experience of church, state and non-governmental organizations relations while forming youth civil culture and determines directions of this experience application in Ukraine. Keywords: civil society, civil culture, Christianity, values, virtues.

УДК [165.82+141.311](4)

© **Наталія Скрицька**
Буковинський державний медичний університет (м. Чернівці)

ДЖЕРЕЛА ВИТОКІВ УНІВЕРСАЛІЙ СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Досліджено джерела витоків універсалій середньовічної філософії, починаючи з часів античності - Платон, Аристотель, неоплатонізму – Порфирій, та вплив їхніх ідей на формування та становлення загальних понять або універсалій в епоху Середньовіччя. Зроблено спробу більш детально вивчити і дослідити вчення Платона про ідеї; диференціювати відмінність між ідеєю та ейдосом та винести ці поняття на загальний абстрактний рівень. Продовжуючи дослідження вчення Аристотеля про загальне та одичне, виявлено неоднозначне тлумачення дослідників теорії Аристотеля щодо проблеми сутності. Доведено, що учення Аристотеля про загальне (універсальне) та одичне представляє дві філософські традиції – номіналістичну та реалістичну, які є домінуючими в Середньовіччі. Показано, що те, що формує реалістичну та номіналістичну тенденцію Аристотеля, є сутність або «щойність» речі. Проблему універсалій Аристотель розглядає через категорії. Ключові слова: універсалія, сутність, загальне, одичне, реалізм, номіналізм, ряд, вид, річ.

Актуальність теми зумовлена неоднозначним підходом у вивченні загального та одичного у вченнях Платона, особливо Аристотеля, та їх подальшою трансформацією в реалізм та номіналізм Середньовіччя.

Мета статті полягає в розкритті поняття універсалії як основи загального через ідею (ейдос) у Платона, сутність та категорії Аристотеля, роди та види Порфирія, їх загальне осмислення Боецієм. З поставленої мети випливають наступні завдання: дослідити поняття загального як основу становлення універсалії; виявити основи загального та одичного як передумови становлення середньовічного реалізму та номіналізму; вивчити тлумачення проблеми універсалії, починаючи з часів Античності (Платон, Аристотель); дослідити поняття сутність як синонім аристотелевої універсалії; дослідити метафізичну сутність універсалій. Об'єктом дослідження є поняття універсалії. Предмет дослідження полягає у виявленні взаємозв'язку між загальним та одичним, сутністю та категоріями, родом та видом, і, разом з тим, – їх відношення до універсалії.

У літературі найбільш глибинно поняття «універсалія», її етипізацію становлення через філософське учення Платона та Аристотеля, неоплатоніків та їх наступною рефлексією в середньовічній філософії займалися С.Нерьотіна та А.Огурцов. Їхні концепції викладені у праці «Шлях до універсалій». О.Лосєв займався дослідженням платонівських понять ідей та ейдосу, тлумачачи їх в різних варіативних значеннях. Проте найбільш неоднозначно авторами тлумачиться учення Аристотеля. Дослідники його філософських поглядів поділились на реалістів та номіналістів. Так, номіналістичну спрямованість творчості Аристотеля представляє В.Асмус, розуміючи під аристотелівською «щойністю» одиничне. О.Лосєв же наполягає на реалізмі, який самототожний «щільній загальності». А.Доброхотов під сутністю Аристотеля розуміє розум (Нус). Поняттям кафеолічного або універсального знання цікавиться Е.Орлов. У своїй праці «Кафеолічне в теоретичній філософії Аристотеля» аристотелівську сутність він розглядає в двох сферах – логічній та онто-аналітичній. Обидві ці сфери ведуть до розуміння загального.

Проблема універсалій або загальних понять в Середньовіччі обумовлена осмисленням християнським віровченням догмату про Трійцю. Проте їхнім історичним витоком є учення Платона про ідеї, які, перебуваючи поза конкретними речами, складають особливий ідеальний світ. Платонівська теорія ідей є першою теорією, яка піднімає проблему універсалій.

Ідея, згідно учення Платона, мусить бути єдиною порівняно з множинністю явищ. Під множинністю явищ філософ розуміє навколишній світ, одиничне – лише ідея. Однак єдине та множинне можуть переходити одне в одне, залишаючи і за множинним поняття універсалій (тобто загального або ідей). Явища теж беруть участь в ідеях. Істинна дійсність властива лише ідеям.

Якби не ідеї, то наша свідомість не мала б на чому зупинитись; мислення ставало б хаотичним та безрозсудним. Будь-яка річ фізичного світу має свою вищу і кінчну причину – метафізичну. Саме поняття універсалія належить до метафізики. Знання, здобуте за допомогою ідей, є справді істинним. Істинне знання не пов'язане із жодним органом чуттів. Наприклад, немає спеціального органу для пізнання буття чи небуття, спільного чи відмінного, доброго чи поганого, тотожного та відмінного. Такі речі піддаються пізнанню лише з допомогою загальних понять. До загальних понять справедливо віднести поняття духу, який споглядає речі власними засобами.

Платонівська теорія ідей першою піднімає проблему універсалій, яка в різноманітних формах дожила й до сьогодні. Ця концепція універсалій має метафізичну й логічну основи. До прикладу: за допомогою відчуттів ми констатуємо існування багатьох окремих речей, про які ми можемо казати: «це стіл». Що ж ми розуміємо під поняттям «стіл»? Мабуть, щось відмінне від кожного конкретного столу. Таке поняття у філософії розглядається як одиничне. Разом з одиничним поняттям «стіл» існує загальне поняття «стільність». Таке загальне поняття відображає універсалію. Що ж являють собою загальні поняття (імена) або універсалії? Ми не можемо висловлювати свої думки мовою, яка складається лише з власних імен, але й користуємось загальними назвами, наприклад, «людина», «тварина», «природа», «свобода», «добро», «краса» та ін. Також в нашому мовленні використовуються слова-зв'язки, наприклад, «і», «але», «досі», «очевидно», «можливо» тощо. Такі поняття, підтверджені загальними назвами, є свідченням універсалій, тобто загальних понять, що існують в людському розумі, незалежно від конкретних речей. Це надає універсаліям корисності та практичності. Платон у своєму діалозі «Парменід» висловлює думку, що існують певні ідеї, до яких причетні всі речі. Наприклад: великі речі стають великими, бо причетні до ідеї «великості», справедливе й прекрасне причетне до ідеї «справедливості» й «краси» [10, с.165].

Проблема ідей у філософії Платона є основою його ідеалістичної теорії. Мабуть, що її основою був висновок філософа про те, що історія філософії – це історія боротьби між видами двох філософів, які пізніше почали називатись ідеалістами та матеріалістами. «Із філософів, – пише Платон, – одні все забирають з неба та з області невидимого в землю... стверджують, що нібито існує тільки те, дотик, і визнають тіла і буття одним і тим же. ...Інші ж наполягають на тому, що істинне буття – це деякі умосяжні і безтілесні ідеї» [10, с.88]. Філософи-матеріалісти за першооснову ставлять фізичні речі – вогонь, воду, землю тощо, тоді як філософи-ідеалісти стверджують, що «першоначалом є душа, а не вогонь, і не повітря, бо душа первинна» [10, с.215].

Чуттєвий світ, як вважають філософи-ідеалісти (та й Платон у тому числі) є нереальним та мінливим, натомість ідеальний світ є справжнім та реальним.

Слід наголосити на тому, що Платон замість поняття ідея вживає інше поняття – ейдос. О.Лосєв, досліджуючи вживання понять «ідея» та «ейдос» у Платона, дійшов висновку про те, що воно використовується в різних значеннях: 1) у внутрішньо-чуттєвому значенні; 2) у внутрішньо-зовнішньому; 3) в конкретно-роздільному значенні; 4) в конкретно-спекулятивному; а також – як план і вираження організованості; як зразок та ціль [6, с.115].

Цікавими є дослідження англійських логіків У. Кніла та М. Кніла, які вважають, що «помилково вважати форму загальною властивістю. Загальна властивість не може бути охарактеризована сама собою: людськість не являється людською. Помилка полягає в тому, що в Греції одна і та ж фраза може означати конкретне і абстрактне» [11, с.19].

Того ж висновку доходить і Б. Рассел, вважаючи, що Платон змішує загальні терміни, які позначають властивість із абстрактними. Наприклад, у своїх працях філософ використовує фразу «краса прекрасна» та інші, що є тавтологією [7, с.56].

Але, як зазначають С.Неретина та А.Огурцов, «Платон веде мову про інше – мова іде про різницю між термінами «ейдос» та «ідея», про відмінність між абстрактним поняттям, яке вказує на клас (“найбільше”), та терміном, який вказує на властивість (ідея “великого”)» [5, с.117].

Така смислова насиченість термінів з їх інтенсивністю контекстів на сьогодні пов'язана із розвитком логічної семантики. «Цей смисловий (семантичний) відтінок відображає те, що ейдос репрезентується в множинності індивідуальних предметів, в множинності ідей, а ідея репрезентує інтеграцію смислів» [5, с.120].

Хоча смислова наповненість обох понять очевидна: ейдос наділений диференційним значенням, тоді як ідея пов'язана інтегральністю. «...ейдос наділений властивістю виокремлення від всього, відмінністю, диференційністю. Ідея є смисловою організацією, яка утворилася внаслідок смислового об'єднання з іншими, більш дрібнішими ейдетичними оформленнями, частин, елементів, а тому кожна ідея несе в собі момент об'єднання, впорядкованості, організованості, інтеграції» [6, с.693].

Учення Платона про ідеї не обмежують розуміння універсалій: відбувалася їх наступна інтерпретація. Так, учення Аристотеля про універсальне та загальне продовжило тенденцію розвитку реалізму та номіналізму Середньовіччя.

Перш ніж підходити до дослідження аристотелевого загального та одиничного, слід відзначити, що інтерпретацій його учення є велика кількість та існує відмінність між дослідниками його філософських концепцій. Дослідники погоджуються в одному: начала Аристотеля – це сутності. Але який же статус цих сутностей? О.Лосєв вважає, що «учення Аристотеля в цій проблематиці зводиться до того, що пізнається тільки загальне, а реально існують лише одиничні речі» [6, с.212]. Аристотелева «щойність» або тут і тепер є не що інше, як «смилове, структурне і пізнаване єдине, виражене в енергійному виявленні потенційно суцього смислу і самототожній цільній загальності» [6, с.121].

Номіналістичну концепцію творчості Аристотеля представляє В.Асмус. Оскільки Аристотель трактує «щойність» як неперервність, ціле, одиничне та загальне, то основну перевагу, як вважає В.Асмус, філософ надає одиничному, в чому й бере початок номіналістична традиція епохи Середньовіччя. А.Доброхотов розуміє під сутністю Аристотеля розум [3, с.90]. Основна проблема при дослідженні аристотелевої категорії «сутність» в тому, що сам філософ неоднозначно трактує це поняття. Так, в «Категоріях» під сутністю він розуміє одиничне (номіналізм), загальне ж трактується як логічне, тобто може охоплювати рід, вид, але не знаходитися в них. Іншими словами, в «Категоріях» стверджується онтологічне значення одиничних речей та логічний статус їх видів та родів. У «Метафізиці» ж Аристотель не обмежується онтологічною характеристикою «сутності», а намагається показати сутність як самоцінне буття саме в собі в його різних ракурсах – онтологічному, гносеологічному, логічному.

Цікавою з цього приводу є позиція Е.Орлова, який у своїй праці «Кафоличне в теоретичній філософії Аристотеля» прослідковує поняття загального через кафоличне знання, тобто універсальне (від поняття «всезагальне»). У «Метафізиці» кафоличне знання Аристотель наділяє наступними характеристиками: 1) воно властиве всьому; 2) воно існує саме по собі; 3) оскільки воно саме суще; 4) властиве із-за необхідності [1, с.243]. Крім того, Аристотель у «Метафізиці» веде мову про суще оскільки воно суще (визначаючи предмет «першої філософії») та про суще саме по собі.

Отже, Аристотель робить висновок, що сутності – одиничні речі. Знання відносно одиничних речей неможливе. «Знання можливе лише як знання ейдосів, поміщених в матерію, річ, яка одинична, а чистий ейдос – всезагальний. Знання можливе лише як знання загального, яке є особливою загальністю як одиничність цілого» [5, с.124]. Крім того, Аристотель розрізняє два види знання – потенційне та актуальне (енергійне). О.Лосєв зазначає наступне: «...загальне відноситься до одиничного, як потенція до енергії. Загальне так поєднується з одиничним, як потенція поєднується з енергією» [6, с.562 - 563].

Диференціюючи загальне та універсальне, Аристотель надає дефініцію універсальному як такому, «яке властиве всьому, саме по собі і оскільки саме (тобто є те, що є)» [2, с.26]. Універсальне властиве з необхідністю.

Як визначає Аристотель властиве всьому? «Під «властивим всьому» я розумію те, що не може до чого відноситись, а до чогось ні і що не може іноді бути, іноді не бути» [2, с.27]. Універсальне – це всезагальність, яка належить всім предметам, що складають даний рід.

Що означає поняття «саме по собі»? Для Аристотеля «саме по собі» означає бути «присутньому в суті». Як приклад, приводить лінію, яка властива трикутнику, точка – лінії. Поняття «саме по собі» складає сутність.

В главі 13 сьомої книги «Метафізики» Аристотель піднімає питання про те, чи можна вважати сутність універсальною, і доходить висновку, що ні. Адже «сутність кожної речі – це те, що належить лише їй і не властиве іншому, а загальне – те, що відноситься до кількісного» [1, с.28].

Визначною характеристикою «самого по собі» є те, що про нього «не мовиться про щось інше як про належне» [2, с.28]. Саме по собі є те, про що не говориться як про належне.

Останньою і не менш важливою характеристикою самого по собі є те, що воно властиве речі завдяки самому собі. Оскільки «саме по собі» і «оскільки воно є те, що воно є, означає одне і те ж» [2, с.30].

Суцце оскільки воно є суцце є предметом першої філософії. Воно досліджується лише однією наукою. Суцце або єдине не являється ні загальним, ні одним і тим же. Перша філософія має справу з окремою сутністю, яка і пріоритетна, і універсальна [1, с.7–13].

Проблему універсалій Аристотель розглядає дещо інакше, аніж Платон. Універсалії Аристотеля пов'язані з категоріями. Категорії являють собою вищі роди висловлювань і одночасно вищі роди суццого. Сутність категорій філософ визначав, виходячи із класу (роду) слів. Так, характеризуючи субстанцію, він виходить з підмета, кількості і якості – із граматичної основи присудка. Філософ визначає категорії на основі загальних слів. Щоправда логіці властиві лише стверджуючі слова. А тому мислитель залишив основною логічною зв'язкою поняття «є» як позачасову форму.

Учення про сутність оскільки вона є сутність передреує ученням про інші сутності і є універсальним. Настільки ж універсальним є учення про суцце, оскільки воно суцце. У I-ій та II-ій главах книги VII «Метафізики» Аристотель виділяє чотири значення сутності: 1) суть буття; 2) загальне або універсальне; 3) рід; 4) субстрат. Він визначає суть буття речі як таку, що «ця річ є сама по собі» [1, с.23].

Аристотель підкреслює, що універсальне не може бути сутністю, оскільки сутнісне належить кількісному, а сутність у кожного своя. Універсальне може бути сутністю або всіх речей, або жодної. Але тут же, в «Метафізиці», філософ додає: «Сутністю всіх речей воно бути не може, а якщо воно буде сутністю однієї речі, то все інше буде цією річчю» [1, с.18].

Є.Орлов розглядає сутність Аристотеля в двох сферах – логічній та онто-аналітичній. У першому визначенні сутності розрізняються логічна сутність і ціле, а в другій сутність аналізується як початок і причина [8, с.93-94]. В онто-аналітичній сфері Аристотель виділяє сутності, які сприймаються почуттями та мають матерію. При цьому Аристотель розпочинає зі субстрату, в якому виділяє матерію, логос, морфу і те, що складається з них. Матерія теж являється сутністю.

Досліджуючи питання про те, виникають чи зникають сутності, він підкреслює, що сутність повинна бути вічною. Кожна річ «є безпосередньо дещо суцце і дещо єдине, не знаходячись в суццому і єдиному як в роді і не так, щоб суцце і єдине існували окремо одиничних речей» [1, с.18].

Однак, розглядаючи суцце, Аристотель не оминає поняття роду та виду та їх причетності до універсального. Рід – це те, завдяки чому різні речі стають тотожними. Загальне ж є різним по виду. Різне по виду повинно бути відмінним (heteron) роду. В цьому випадку Аристотель підтримує номіналістичну позицію – універсальне властиве одиничному. Ідея (ейдос) – начало родів суццого, які є універсальними. Універсальним є те, що саме по собі властиве одиничному роду суццого, а загальне (кайнонічне) – те, що властиве багатьом родам суццого. А тому універсальне (кафоличне) належить першій філософії, а загальне (кайнонічне) є предметом діалектики. Отже, існують лише одиничні речі, а пізнається тільки загальне.

«Кафоличне» – це універсальне, те, що властиве всім та існує саме по собі. «Кайнонічне» – це загальне, яке може бути властиве кількісному.

О.Лосев зазначає, що проблему загального Аристотель пов'язує з проблемою потенції та енергії, причому «загальне є потенція, можливість, заданість, принцип; енергія же є

реалізованість (сміслова), дійсність... Щойність як повна характеристика буття видається відразу і загальним, і одиничним, потенційно-загальним і енергійно-одиничним, і ці дві сфери щойності не розірвані (між собою авт.), але дані відразу і самототожно» [6, с.725].

Проблема універсалій як загальних понять в середньовічній схоластиці увійшла завдяки Боецію, проте ця проблема як філософська почала розглядатись завдяки Порфірію. Самі поняття «універсалія» чи «універсальне» Порфірій не використовує, але мова йде про роди та види: чи є вони самостійними реальностями, чи лише простим схопленням розуму?

Поняття «універсалія» було запроваджене Боецієм для позначення загальних імен. Сама суть проблеми полягала в тому, чи існують універсалії реально, чи вони є лише загальними назвами та іменами. Іншими словами: чи існує «людина взагалі» реально, чи це тільки слово або назва? А якщо існує, то яким чином? Чи існує «людина взагалі» як щось окреме, наприклад, Петро, Фома? А чи існує в якійсь іншій формі?

Коментуючи Порфірія, Боецій зіткнувся з трьома проблемами: 1) універсалії, тобто роди і види (тварини, людина) існують чи ні? 2) Наскільки вони тілесні? 3) Якщо вони безтілесні, то чи єдині з чуттєвими? Відповіді на задані питання Порфірій не дав. Це зробив Боецій, учення якого пізніше було зараховано до поміркованого реалізму.

Питання Порфірія стали основою для виникнення трьох напрямків Середньовіччя: реалізму, концептуалізму та номіналізму. Проте, Порфірій все ж веде мову про загальне, називаючи його: 1) сукупністю (*collectio*), проти чого заперечуватиме в XII ст. П'єр Абеляр; 2) кількісним, взятим в єдиному; 3) подібністю; 4) висловлюванням про кількісне. Так розуміють рід філософі. Під родом Порфірій розуміє субстанцію, в якій містяться види (тіло, рослина, людина, тварина тощо). Під видами слід розуміти одиничне, наприклад, Сократ, Платон та ін.

Вид за своєю сутністю теж неоднозначний: По-перше, – він є образом будь-якої речі; по-друге, – підкоряється роду; по-третє, – є субстанційною якістю різноманітних речей.

Така неоднозначність та заплутаність понять відносно універсалій у Порфірія була також пов'язана з історичними умовами, адже неоплатонік жив в час різноманітних філософських традицій – гностицизму, неоплатонізму та християнства. Кожна з цих традицій особливо ставилась до постановки та вирішення тих чи інших проблем. А тому й не дивно, що Порфірій лише задав певну проблематику та не намагався дати відповіді на поставлені питання.

Рід Порфірій зводить до наступних характеристик: 1) першоначала; 2) до виникнення з одного місця; 3) до прив'язаності до одного родового значення; 4) до начала видів. Таку диференціацію роду у Порфірія виявив Боецій, а пізніше вона буде розглядатися Августином.

Проблема універсалій – це проблема взаємовідношення загального та одиничного у кожній філософії, а не лише в схоластиці. Але, як вище зазначалося, для християнської філософії ця проблема мала особливе значення: це було пов'язано з догматом триєдності Бога. Адже потрібно було довести, що єдиний Бог існує в трьох іпостасях.

Універсалії, згідно учення Боеція, можуть існувати лише разом. Вони є безтілесні. Реально не існує людини в цілому, зате існують окремі люди. І, якщо абстрагуватися від них як від окремих істот, то виокремлюючи окремі риси виду та роду, можна отримати універсалії.

Виходячи з цього, релігія теж неможлива, якщо Богові надавати лише номінальної значущості, тобто розуміти під Божественною сутністю лише ім'я чи знак. З такої точки зору Христа можна сприймати тільки як сина Марії. А тому й не дивно, що вся католицька церква та й багато філософів Середньовіччя (наприклад, Ансельм Кентерберійський) стояли на позиціях реалізму.

Реалізм – це визнання універсалій, які існують до окремих речей, будучи їх ідеальними початками в розумі Бога. Така позиція іде від часів Платона, який вів мову про реальність ідей в «піднебесній». Таке бачення підхопили неоплатоніки, а через неоплатонізм таке розуміння увійшло в середньовічну філософію.

Ансельм Кентерберійський та інші середньовічні реалісти вважали, що роди речей первинні від видів, а види первинні по відношенню до одиничних речам.

Уже в XI–XII століттях про природу універсалій заговорили номіналісти. Суть номіналістичної філософської традиції в тому, що реально існують лише окремі речі і тіла, а універсалії є лише іменами (лат. *nomina*). Номіналізм суперечив церковним догматам.

Яскравим представником крайнього номіналізму був Іоанн Росцелін (пр. 1050–1110), який вважав універсалії простим звуком. Його тритеїстична доктрина проголошує єдиного Бога в трьох іпостасях, проголошуючи тим самим існування трьох самостійних богів.

Важливою рисою номіналізму та реалізму було проголошення існування універсалій після речей (*post res*) – номіналізм, до речей (*ante res*) – реалізм та П'єр Абеляр висунув теорію, згідно якої універсалії існують в речах (*in rebus*).

Універсалії, вважає Абелья, це не слова чи реально існуючі речі, а поняття, які відображають загальне в речах. Поняття охоплюють загальну родову сутність, яка єдина для більшості речей. До прикладу: в усіх рослин є одна сутність, яка дозволяє характеризувати їх як рослини. Інакше одну рослину ми б назвали фікусом, іншу – березою, ще іншу – лотосом тощо. Сутність для цих рослин виступає загальністю, тим, що їх об'єднує, а тому вона, згідно поглядів Абелья, універсальна. Для нас же загальне існує в значенні слова як із набором звуків. Порівнявши сутність речей зі словесним їх вираженням, П'єра Абельяра по праву можна вважати засновником лінгвістики та семіотики в Середньовіччі. Слід відзначити й те, що питання, які ставив Порфірій, стосувалися теорії пізнання та гносеології і задали тон семантичному розумінню знака та значення. Як відзначають С.Неретіна та А.Огурцов, античні філософи мислили в руслі онтологізації понять, яка була тісно пов'язана з логікою. Відбулося змішання логіки та онтології, що призвело до розгляду проблеми універсалій, яка визріла в епоху Античності.

Важливим елементом при розгляді універсалій є їхня індивідуалізація [9, с.173]. Під індивідуалізацією можна розуміти ідею Платона, яка розлита над всім та міститься в усьому. Аристотель, попри суперечності, теж вів мову про індивідуальне суще. Щодо біблійного творення світу Богом, то Бог творить індивідуальне суще (речі), а не універсалії. Так, Він створив Адама і Єву, а не ідею чоловічого та жіночого (хоча ідеї як зразки щодо створення людей існували в його розумі).

Навіть неоплатоніки всупереч своєму «онтологічному реалізму» прийняли учення про те, що існують ідеї (вічні архетипи) не тільки видів, але й індивідів. «Індивідуалізація являється не характеристикою особливої сфери сущих, але й онтологічним елементом, і, відповідно, властивістю всього. Воно імпліцитно міститься в кожному «я» і його творить» [9, с.175].

Індивідуальне «Я» пов'язане з людиною, особистістю. Весь Універсум визначається через індивіда. Людина є мікрокосмом, світ же – макрокосмом. «Екзистувати» людині в Універсумі допомагають універсальні структури, форми і закони. Актуально співучасть людини в усіх світових законах завжди обмежена, а потенційно – не існує перепон, які б людина не змогла подолати. А тому сучасна концепція універсалій в тому, що вони роблять людину універсальною, в усій повноті буття.

Завдяки універсаліям людина може охоплювати часові категорії минулого та майбутнього у вічному тепер.

Висновки. Досліджуючи поняття універсалій, слід наголосити на їх застосуванні в логіці, семантиці, філософії науки, а також на культурному розвитку індивіда через його співучасть в різних буттєвих категоріях. Кожна універсалія визначає людину як індивіда.

Література

1. Аристотель. Метафизика / Аристотель. – Санкт-Петербург-Київ, 2002.
2. Аристотель. Вторая аналитика / Аристотель. – М., 1981. – Т.2.
3. Доброхотов Л. Категория бытия а классической западноевропейской философии Аристотеля / Л.Доброхотов. – Новосибирск, 1996.
4. Кондзьолка В. Історія середньовічної філософії / В.Кондзьолка. – Львів, 2001.
5. Неретина С. Пути к универсалиям / С.Неретина, А.Огурцов. – Санкт-Петербург, 2006.
6. Лосев А.Ф. Очерки античного символизма и мифологии / А.Ф.Лосев. – М., 1930. – Т.1.
7. Рассел Б. История западной философии / Б.Рассел. – М., 1959.
8. Орлов Е.В. Кафолическое в теоретической философии Аристотеля / Е.В.Орлов. – Новосибирск, 1996.
9. Тиллих П. Философия. Теология / П.Тиллих. – М., 2003.
10. Чанышев А.Н. Философия Древнего мира / А.Н.Чанышев. – М., 2001.
11. Kneale W., Kneale M. The Development of Logic. – Oxford, 1930. Т.1.
- 12.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://subject.com.ua/philosophy/osnovi/34.ht>

Summary

*Skrzytska N. The Source of Universal in Medieval Philosophy. The article investigates sources of universals in medieval philosophy, since antiquity - Plato, Aristotle, Neoplatonism, Porphyry, and the impact of their ideas on the development of general concepts or universals in the Middle Ages. An attempt was made to deeply examine and explore the teachings of Plato's forms, to differentiate the between a form and an eidos and bring these concepts into a general abstract level. The author studies Aristotle's teachings on general and individual, and on the problem of identity. It is proved that Aristotle's teachings on general (universal) and particular presents two philosophical traditions - nominalistic and realistic, which was dominant in the Middle Ages. It is shown that that creates realistic and nominalistic trend in Aristotle teaching. **Keywords:** universals, nature, general, particular, realism, nominalism, number, type, thing.*